

Kindgedrag en opvoedingsgedrag: sterktes en moeilijkheden

Gezinnen in Vlaanderen over kindgedrag, opvoedingsgedrag en de sterktes en eventuele moeilijkheden hierbij.

Auteurs: Kim Bastaits (Hogeschool PXL), Karla Van Leeuwen (Katholieke Universiteit Leuven), Nele Travers (EXPOO)

1 INLEIDING

Enkele decennia geleden kon een gezin gedefinieerd worden als een huishouden met een gehuwde moeder en vader en hun kinderen. Vaders werden beschouwd als de kostwinner van het gezin en moeders hadden als primaire taak het zorgen voor de kinderen (Bulckens, Mortelmans, Casman, & Simaÿs, 2007; Lamb, 2000). Hoewel dit (theoretisch) kostwinnersmodel nooit op alle gezinnen van toepassing is geweest, strookt het vandaag de dag helemaal niet meer met de realiteit (Luyten, Van Crombrugge & Emmery, 2017). Verschillende maatschappelijke veranderingen gaven aanleiding tot de noodzaak van het herdefiniëren van het gezin. Een eerste evolutie betreft de stijgende arbeidsmarktparticipatie van vrouwen, waardoor zij economisch zelfstandiger werden wat een dalende populariteit van het huwelijk, een stijging van het (echt)scheidingscijfer en het ontstaan van andere gezinsvormen zoals ongehuwd samenwonen en LAT-relaties met zich meebracht. Daarenboven zijn deze gezinnen ook nog eens veranderlijk over de tijd heen. Een (echt)scheiding kan nieuwe transities met zich meebrengen die leiden naar nieuwe gezinssamenstellingen (Pasteels & Mortelmans, 2011; Pasteels & Mortelmans, 2013).

Naast de evolutie van het kostwinnersmodel naar een diversiteit aan gezinnen vond er een tweede evolutie plaats op vlak van opvoeding. Zo werden vaders steeds meer naar voren geschoven als mede-opvoeder voor de kinderen. Ook worden vaders juridisch en theoretisch beschouwd als gelijkwaardig aan moeders (Lamb, 2000). Toch is het voor vaders in de huidige maatschappij met deze theoretische verwachtingen vaak nog zoeken naar hoe zij hun ouderrol kunnen invullen. Daarnaast is ook de visie op kinderen veranderd. Het krijgen van kinderen is steeds meer gepland, er is aandacht voor de rechten van het kind alsook voor de actieve rol van het kind. Daardoor is er een onderhandelingscultuur binnen de opvoeding ontstaan, waarbij kinderen een stem krijgen bij het maken van keuzes en afspraken. Ook verschillende technologische veranderingen en de multiculturele samenleving brengen uitdagingen mee voor ouders en kinderen.

Het is binnen deze diversiteit dat kinderen vandaag opgroeien (Hagestad, 2003; Luyten, Van Crombrugge & Emmerly, 2017) en dat moeders én vaders deze kinderen opvoeden. Dat leidt ertoe dat we nieuwe inzichten moeten verwerven in het gedrag van kinderen en de opvoeding door ouders. Deze bijdrage draagt daar toe bij, samen met de bijdrage rond [opvoeding en opvoedingsondersteuning](#) (Vancoppenolle & Dupont, 2018). Een eerste onderzoeksvraag die we stellen is: *'Hoe staat het volgens ouders met het gedrag van het kind?'*. Daarbij focussen we op verschillende aspecten van gedrag, hebben we aandacht voor verschillen naargelang bepaalde kind- en ouderkenmerken en gaan we na welke problemen zich kunnen voordoen. De tweede onderzoeksvraag die we willen beantwoorden, is: *'Hoe voeden ouders hun kinderen op?'*. We belichten zowel sterktes als negatieve eigenschappen van opvoedingsgedrag en gaan opnieuw na of er verschillen bestaan naargelang bepaalde kind- en ouderkenmerken. Tot slot gaan we na of en hoe het opvoedingsgedrag van ouders samenhangt met het gedrag van kinderen.

2 METHODE

2.1 RESPONDENTEN

Om onze onderzoeksvragen te beantwoorden, gebruiken we de gegevens uit de gezinsenquête 2016. Meer informatie over het opzet en de dataverzameling van de gezinsenquête is beschikbaar in het [methodologisch rapport](#) (Audenaert & Stuyck, 2018). We beperken ons in deze bijdrage tot de informatie van ouders met een kind tussen 4 en 18 jaar, op basis van de verkregen informatie uit vragenboekje A. We selecteren de ouders van deze kinderen omdat de gehanteerde meetinstrumenten (zie [2.2.](#)) enkel gebruikt worden voor kinderen vanaf 4 jaar. Daarnaast is het ook van belang te vermelden dat de vragen aan ouders over het kind- en opvoedingsgedrag over één specifiek kind zijn gesteld. We werken verder met twee verschillende groepen respondenten omdat niet alle vragen met betrekking tot opvoeding aan alle respondenten werden gesteld.

De eerste groep vertrekt van zowel de basissteekproef als de additionele steekproef bij niet-EU-burgers. Uit deze volledige steekproef (n = 2.683) werden alle ouders geselecteerd die aangaven een kind te hebben tussen 4 en 18 jaar, wat leidt tot een eerste groep van 1.496 respondenten. Deze groep bevat informatie over 1.440 biologische kinderen, 43 stiefkinderen, 6 adoptiekinderen en 7 pleegkinderen¹. Alle analyses over het gedrag van kinderen gebeuren op deze eerste groep en worden gewogen met de weegcoëfficiënt voor de volledige steekproef.

De tweede groep vertrekt alleen van de basissteekproef (n = 1.977), aangezien bij de respondenten van de additionele steekproef maar een beperkt aantal vragen over opvoedingsgedrag gesteld zijn. Daarom laten we deze groep buiten beschouwing voor de analyses omtrent opvoedingsgedrag. Ook wordt de groep ouders met een niet-EU-herkomst uit deze selectie gelaten omdat deze groep te klein is om zinvolle uitspraken te doen (n = 95). Uit de basissteekproef werden vervolgens alle ouders van Belgische of EU-herkomst geselecteerd die aangaven een kind te hebben tussen 4 en 18 jaar oud, wat leidt tot een tweede groep van 1.098 respondenten. Deze groep bevat informatie over 1.049 biologische kinderen, 36 stiefkinderen, 6 adoptiekinderen en 7 pleegkinderen¹. Alle analyses over het opvoedingsgedrag gebeuren op deze tweede groep en worden gewogen met de weegcoëfficiënt voor de basissteekproef. Daarbij geven we telkens het niet gewogen aantal respondenten (n) mee op basis waarvan de percentages werden berekend. In tabel 1 worden de kenmerken van beide groepen weergegeven.

---

¹ Gegeven de kleine aantallen niet-biologische kinderen wordt in deze bijdrage op mogelijke verschillen tussen deze groepen kinderen niet dieper ingegaan.

Tabel 1. Achtergrondkenmerken respondenten (niet gewogen percentages en n)

		groep 1		groep 2	
		n	%	n	%
Geslacht kind	jongen	737	49,3	545	49,6
	meisje	759	50,7	553	50,4
Leeftijd kind	4-5 jaar (kleuterschool)	242	16,2	169	15,4
	6-12 jaar (lagere school)	691	46,2	488	44,4
	13-18 jaar (middelbare school)	563	37,6	441	40,2
Geslacht	man	516	34,5	378	34,4
	vrouw	980	65,5	720	65,6
Opleiding	lager secundair onderwijs of lager	220	15,3	109	10,3
	hoger secundair onderwijs	413	28,7	294	27,8
	hoger onderwijs	806	56,0	654	61,9
Herkomst	België/EU	1.079	73,1	1.098	100,0
	niet-EU	398	26,9	/	/
Relatiestatus²	gehuwde partner in het gezin	960	64,2	677	61,7
	ongehuwde partner in het gezin	264	17,6	229	20,9
	alleenstaande ouder	272	18,2	192	17,5
Totaal		1.496		1.098	

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

2.2 ONDERZOEKSINSTRUMENT

Twee schalen worden gebruikt bij de analyses: de Vragenlijst Sterke Kanten en Moeilijkheden om kindgedrag te meten en de Verkorte Schaal Ouderlijk Gedrag om het opvoedingsgedrag van ouders te meten. Ouders beantwoordden vragen over kind- en opvoedingsgedrag met betrekking tot één kind in het gezin, namelijk het kind dat eerst jarig is vanaf de dag dat het vragenboekje wordt ingevuld. De antwoorden betreffen steeds de perceptie van de ouders, niet van de kinderen of jongeren zelf.

2.2.1 Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ)

Om de sterktes en moeilijkheden in gedrag bij kinderen en jongeren in kaart te brengen, is de Vragenlijst Sterke Kanten en Moeilijkheden (versie 4-18 jaar) gebruikt, een Nederlandse vertaling van de *Strengths and Difficulties Questionnaire - SDQ* (Widenfelt, Goedhart, Treffers, & Goodman, 2003). De ouders geven bij elk van 25 gedragingen aan of dit voor hun kind de laatste zes maanden ‘niet waar’, ‘een beetje waar’ of ‘zeker waar’ was. Deze 25 vragen kunnen toegewezen worden aan vijf domeinen of subschalen, met vijf vragen per subschaal: *emotionele problemen* (vb. ‘Mijn kind heeft veel zorgen, lijkt vaak over dingen in te zitten’), *gedragsproblemen* (vb. ‘Mijn kind heeft vaak driftbuien of woede-uitbarstingen’), *hyperactiviteit/aandachtstekort* (vb. ‘Mijn kind is rusteloos, overactief, kan niet lang stilzitten’), *problemen met leeftijdsgenoten* (vb. ‘Mijn kind wordt getreiterd

² We baseerden ons voor relatiestatus op hoe respondenten zelf hun gezin zien (en niet op bv. domicilie), m.a.w. in uitzonderlijke gevallen zien de respondent hun partner wel als behorende tot het gezin, maar wonen ze niet samen (slechts 1,8% van alle respondenten met een partner woont niet heel de tijd samen met zijn of haar partner) (zie [de samenstelling van het gezin](#), Audenaert, 2018). Voor de leesbaarheid noemen we deze ouders evenwel ‘samenwonend’.

of gepest door andere kinderen') en *prosociaal gedrag* (vb. 'Mijn kind heeft minstens één goede vriend of vriendin'). Er kan ook een totale probleemscore berekend worden door de som te nemen van de vier schalen emotionele problemen, gedragsproblemen, hyperactiviteit/aandachtstekort en problemen met leeftijdsgenoten, maar voor deze analyses beperken we ons tot de verschillende subschalen (zie ook www.sdqinfo.com voor scoringsinstructies). De combinatie van de subschalen emotionele problemen en problemen met leeftijdsgenoten wordt aangeduid met 'internaliserende problemen' en de combinatie van de schalen gedragsproblemen en hyperactiviteit/aandachtstekort wordt als 'externaliserende problemen' benoemd. De schaalscores (van 0 tot 10) zijn vervolgens omgezet naar vier categorieën die aangeven hoe de score zich situeert binnen een internationaal geldende, Britse normgroep (Meltzer, Gatward, Goodman, & Ford, 2000) omdat er geen vergelijkingsgroep uit Vlaanderen beschikbaar is. Ook in het JOnG!-onderzoek heeft men gebruik gemaakt van deze Britse normgroepen (Pieters, Roelants, Van Leeuwen, Desoete, & Hoppenbrouwers, 2014). De categorie 'gemiddeld' verwijst naar een score rond het gemiddelde (die bij 80% van de normgroep voorkomt), 'bovengemiddeld' is een score boven het gemiddelde en kan wijzen op lichte problemen (bij 10% van de normgroep), 'hoog' verwijst naar hoge scores die bij 5% van de normgroep voorkomen, en 'zeer hoog' betreft de 5% kinderen met de hoogste scores. Dit instrument beoogt een *ruwe screening van mogelijke probleemgebieden en sociaal gedrag*. Het is dus geen middel om een individuele diagnose te stellen.

Bijkomende vragen peilen naar het volgens de ouder voorkomen van moeilijkheden bij zijn of haar kind (aanwezigheid en duur van moeilijkheden op één of meer van de volgende gebieden: emoties, concentratie, gedrag of vermogen om met andere mensen op te schieten) en of deze problemen impact hebben op het dagelijks leven van het kind en het gezin. Deze informatie over subjectieve beleving van problemen is nuttig om zicht te krijgen op de nood aan professionele ondersteuning.

De SDQ is een veelgebruikt meetinstrument in internationaal onderzoek (Stone, Otten, Engels, Vermulst, & Janssens, 2010), en de validiteit en betrouwbaarheid ervan zijn aangetoond. Als maat voor betrouwbaarheid is de Cronbach's alfa³ berekend voor de subschalen in deze studie: $\alpha = 0,68$ voor emotionele problemen, $\alpha = 0,51$ voor problemen met leeftijdsgenoten, $\alpha = 0,56$ voor gedragsproblemen, $\alpha = 0,78$ voor hyperactiviteit/aandachtstekort en $\alpha = 0,65$ voor sociaal gedrag. Meer informatie over de factorladingen en betrouwbaarheid van deze subschalen staat in bijlage 1. De lagere interne consistentie voor sommige subschalen is in overeenstemming met ander onderzoek (Stone et al., 2010), en is te verklaren omdat gedragingen in screeningslijsten vaak een grote inhoudelijke variëteit hebben.

2.2.2 De Verkorte Schaal Ouderlijk Gedrag (VSOG)

Om een beeld te krijgen van hoe ouders met hun kind omgaan is de *Verkorte Schaal voor Ouderlijk Gedrag - VSOG* (Van Leeuwen, Vermulst, Kroes, De Meyer, Nguyen, & Veerman, in voorbereiding) afgenomen. De vragenlijst peilt in 25 vragen naar vijf aspecten van het opvoedingsgedrag: *positieve betrokkenheid* (vb. 'Als mijn kind mij iets wil vertellen, maak ik tijd om er naar te luisteren'), *regels aanleren* (vb. 'Ik leer mijn kind om zich aan afspraken te houden'), *materieel belonen* (vb. 'Ik laat mijn kind iets kopen als hij/zij iets goed gedaan heeft'), *straffen* (vb. 'Als mijn kind iets doet dat niet mag, geef ik hem/haar straf'), en *hard (fysiek) straffen* (vb. 'Ik geef mijn kind een klap als hij/zij ongehoorzaam is'). De ouders beoordelen de frequentie van hun eigen opvoedingsgedrag door te kiezen uit vijf antwoordcategorieën die gaan van '(bijna) nooit' tot '(bijna) altijd'. Voor de schalen met opvoedingsgedragingen waarvan uit onderzoek bekend is dat ze de ontwikkeling van kinderen in positieve zin steunen, zoals positieve betrokkenheid en regels aanleren, geldt dat een hoge schaalscore wijst op gewenst functioneren. Bij de schalen materieel belonen, straffen en hard (fysiek) straffen, verwijst een hoge score naar mogelijke problemen, in die zin dat door het frequent voorkomen van deze gedragingen ouders

³ De Cronbach's alfa (α) geeft een indicatie voor de betrouwbaarheid van een schaal. De alfa geeft informatie over de mate waarin de vragen van een subschaal met elkaar samenhangen (= interne consistentie). Volgens de richtlijn van Field (2009) beschouwen we een waarde hoger dan 0,6 als aanvaardbaar.

mogelijk niet goed weten hoe ze (op een andere manier) met het gedrag van hun kind kunnen omgaan. Na het berekenen van schaalscores worden deze met behulp van een normtabel (voor Nederlandse ouders uit de algemene bevolking) omgezet in T-scores. Er zijn twee verschillende normgroepen, die rekening houden met de leeftijd van het kind: 4 - 11 jaar en 12 - 18 jaar. Vervolgens worden T-scores gelinkt aan drie categorieën, met ouders die (1) een gemiddelde frequentie van gedrag hebben (de grootste groep ouders, bestaande uit 92% van de ouders), (2) ouders die duidelijk meer dan gemiddeld frequent (voor minder positief opvoedingsgedrag) of minder dan gemiddeld frequent (voor positief opvoedingsgedrag) opvoedingsgedrag rapporteren (4% van de ouders), en (3) ouders die zeer weinig positief of zeer veel negatief opvoedingsgedrag rapporteren (3% van de ouders). Cronbach's alfa's in deze studie zijn $\alpha = 0,86$ voor positief ouderlijk gedrag (7 items), $\alpha = 0,82$ voor regels aanleren (5 items), $\alpha = 0,66$ voor materieel belonen (3 items), $\alpha = 0,85$ voor straffen (4 items) en $\alpha = 0,70$ voor hard (fysiek) straffen (5 items). Meer informatie over de factorladingen en betrouwbaarheid van deze subschalen staat in bijlage 1.

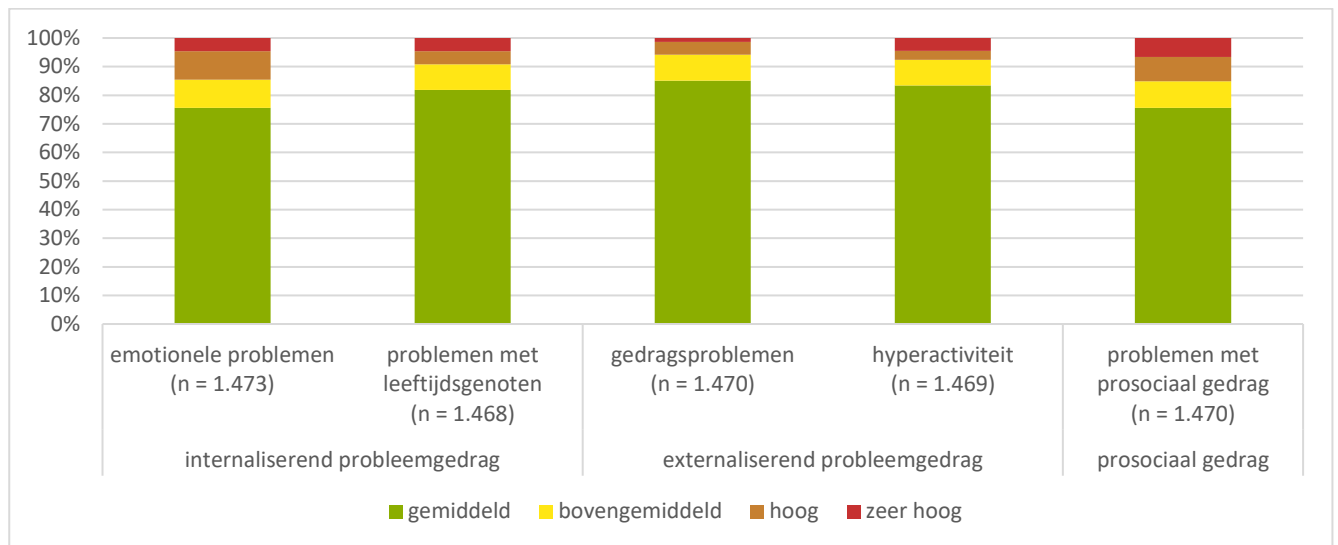
3 GEDRAG VAN KINDEREN EN JONGEREN

We gaan hier dieper in op het gedrag van kinderen in Vlaanderen. Over het algemeen geven de bevroegde ouders aan dat hun kinderen zich goed voelen. Ongeveer drie vierde van de ouders geeft aan dat hun kind geen moeilijkheden heeft voor de verschillende domeinen van gedrag. Dat houdt ook in dat een vierde van de ouders aangeeft dat hun kind wel meer gedragsproblemen vertoont dan de normgroep, al verschilt dit naar gedragsaspect.

Voor internaliserend probleemgedrag zien we dat kinderen volgens de bevroegde ouders vooral meer emotioneel probleemgedrag vertonen. Uit een vergelijking van de ouderbeoordelingen met de normgroep blijkt dat 10% van de kinderen iets meer dan gemiddeld emotionele problemen heeft, 10% hogere scores heeft en 4,7% zeer hoge scores heeft. Voor problemen met leeftijdsgenoten liggen deze percentages lager. Daar scoort 9% van de kinderen bovengemiddeld, 4,6% van de kinderen heeft een hoge score en 4,6% van de kinderen heeft een zeer hoge score.

De percentages liggen over het algemeen lager voor externaliserend probleemgedrag. Daarbij scoort 9,1% van de kinderen bovengemiddeld voor gedragsproblemen, 4,4% van de kinderen heeft een hoge score en 1,4% van de kinderen heeft een zeer hoge score. Verder blijkt dat 9% van de kinderen bovengemiddeld hyperactief is, 3,1% van de kinderen scoort hoog voor hyperactiviteit in vergelijking met de normgroep en 4,5% van de kinderen scoort zeer hoog. Vlaamse kinderen hebben het vaakst problemen met prosociaal gedrag. Daarmee heeft 24,4% van de kinderen problemen (vergeleken met de normgroep) waarvan 8,5% kinderen met hoge scores en 6,6% kinderen met zeer hoge scores.

Figuur 1. Kindgedrag – perceptie van de ouders (percentages)

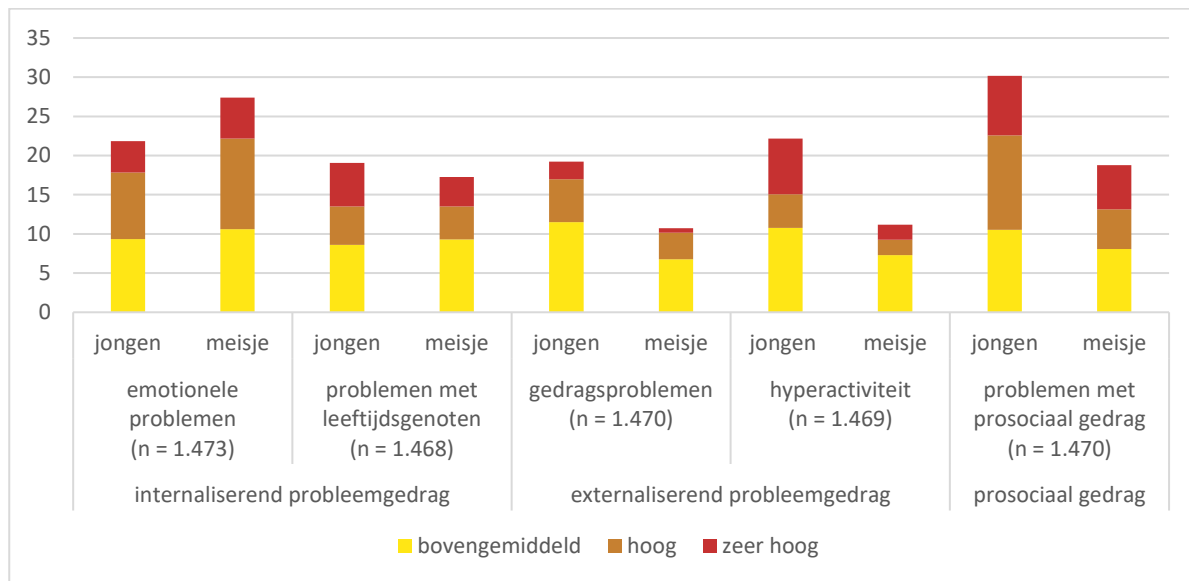

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

Wanneer we kindgedrag vergelijken voor verschillende achtergrondkenmerken van het kind (i.e. geslacht en leeftijd) vinden we een aantal verschillen. Zo vertonen jongens significant meer externaliserend probleemgedrag dan meisjes, zowel voor gedragsproblemen ($\chi^2 = 23,4$; $df = 3$; $p < 0,0001$)⁴ als voor hyperactiviteit ($\chi^2 = 38,4$; $df = 3$; $p < 0,0001$). Uit de ouderbeoordelingen komt naar voor dat 19,2% van de jongens meer gedragsproblemen dan gemiddeld in vergelijking met de normgroep heeft, waarbij 7,7% van de jongens hoge tot zeer hoge scores heeft. Bij 10,7% van de meisjes worden er meer gedragsproblemen gerapporteerd dan gemiddeld in vergelijking met de normgroep, waarbij 3,9% van de meisjes hoge tot zeer hoge scores heeft. Voor hyperactiviteit blijkt dat 22,2% van de jongens meer gedragsproblemen heeft dan gemiddeld in vergelijking met de normgroep, waar dit voor meisje op 1,2% ligt. Jongens hebben volgens ouders ook beduidend vaker problemen met prosociaal gedrag dan meisjes ($\chi^2 = 32,0$; $df = 3$; $p < 0,0001$). Bij de jongens scoort 19,7% hierop hoog tot zeer hoog in vergelijking met de normgroep waar dit bij meisjes 10,7% is. Voor de aspecten van internaliserend probleemgedrag zijn de verschillen niet significant.

⁴ Om verschillen tussen groepen vast te stellen gebruiken we de Chi-kwadraat toets. Wanneer deze toets een p-waarde heeft van 0,05 of lager, dan beschouwen we dit als significant en kan er een verschil vastgesteld worden tussen de groepen.

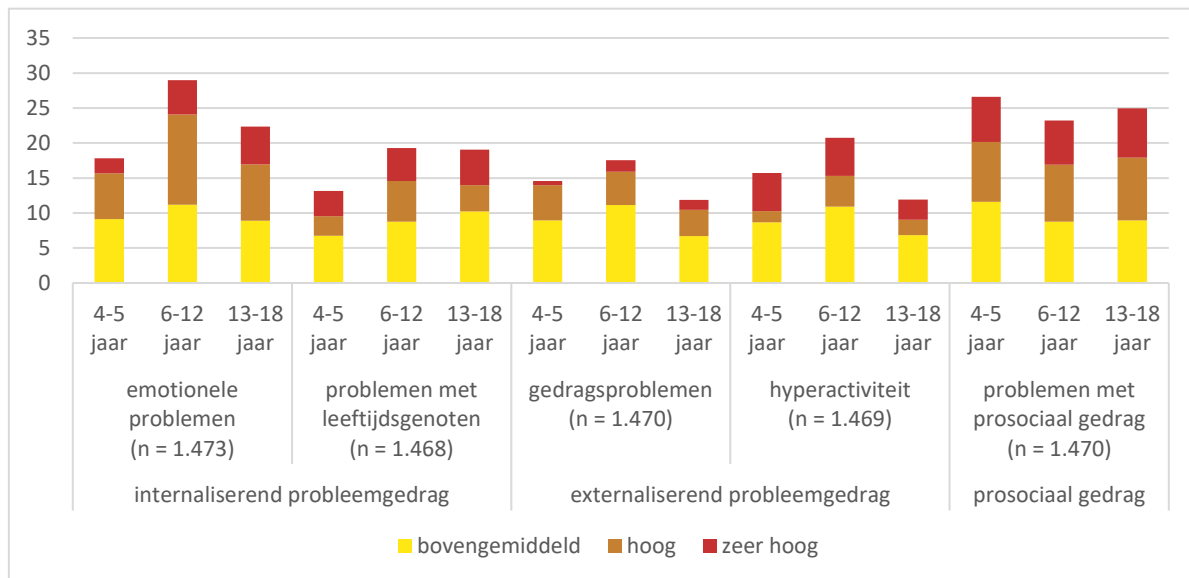
Figuur 2. Kindgedrag naar geslacht kind (percentages)

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

Met betrekking tot de leeftijd van het kind blijkt uit ouderbeoordelingen dat kinderen tussen 6 en 12 jaar beduidend vaker emotionele problemen vertonen (29%) dan kinderen tussen 13 en 18 jaar (22,3%) en kinderen tussen 3 en 5 jaar (17,8%), al gaat het vooral om bovengemiddelde en hoge scores ($\chi^2 = 20,2$; $df = 6$; $p = 0,003$). Ook scoort deze leeftijdsgroep van kinderen significant hoger op hyperactiviteit na vergelijking met de normgroep dan de andere twee leeftijdsgroepen ($\chi^2 = 20,2$; $df = 6$; $p = 0,003$). Voor alle andere aspecten van gedrag werd geen significant verschil gevonden naar leeftijd van het kind.

Figuur 3. Kindgedrag naar leeftijd kind (percentages)

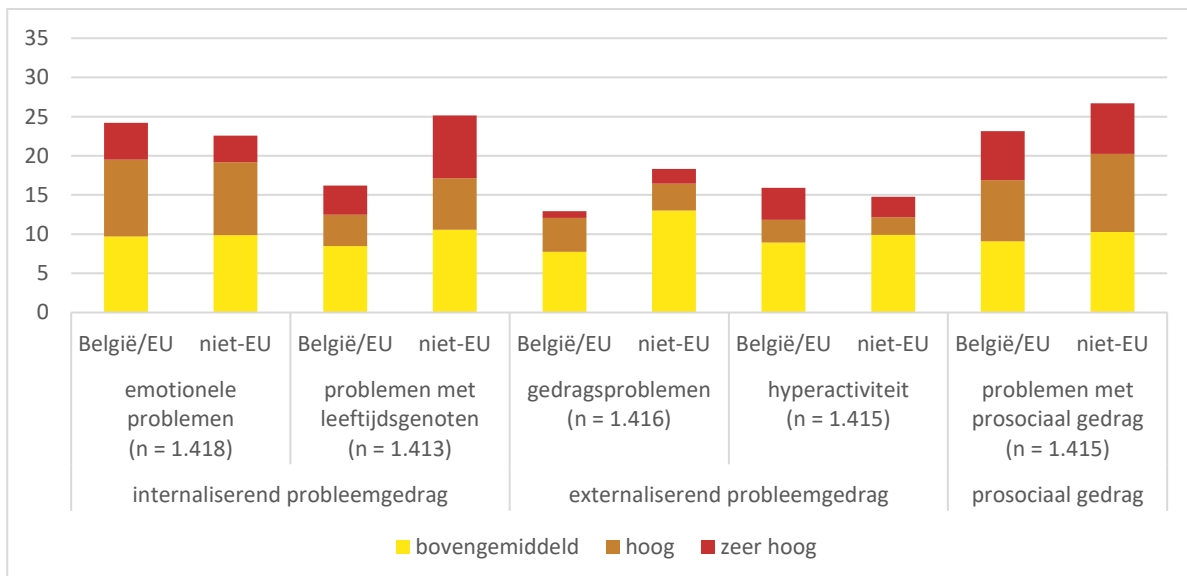

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

Als we het gedrag van kinderen vergelijken naar achtergrondkenmerken van de ouders, willen we nogmaals benadrukken dat het steeds gaat om een rapportering van het kindgedrag door de ouder. De aspecten van het gedrag van kinderen worden uitgesplitst naar drie ouderlijke kenmerken: herkomst van de ouder, opleidingsniveau van de ouder en relatiestatus van de ouder.

We vergelijken het gedrag van kinderen voor de herkomst van hun biologische ouder, weergegeven in figuur 4. We beperken ons hier tot het vergelijken van enkel biologische kinderen van deze ouders (n = 1.440)⁵. Daaruit blijkt dat kinderen met ouders afkomstig uit een niet-EU-land beduidend vaker problemen hebben met leeftijdsgenoten ($\chi^2 = 12,4$; df = 3; p = 0,006), waar 8% van de kinderen zeer hoge scores heeft, in vergelijking met kinderen met ouders die afkomstig zijn uit België of een ander EU-land, waar 3,7% van de kinderen zeer hoge scores heeft. Ook blijken kinderen met ouders afkomstig uit een land buiten de EU significant vaker gedragsproblemen te vertonen dan kinderen met ouders afkomstig uit België of de EU ($\chi^2 = 8,4$; df = 3; p = 0,038). Bij de niet-EU-groep heeft 18,3% gedragsproblemen ten aanzien van 12,9% bij kinderen uit EU-groep, al gaat het vooral om een verschil in de groep kinderen met bovengemiddelde scores. Op alle andere aspecten van gedrag (emotionele problemen, hyperactiviteit en problemen met prosociaal gedrag) verschillen kinderen met ouders afkomstig uit een niet-EU-land niet significant van kinderen met ouders afkomstig uit België of een ander EU-land.

Figuur 4. Kindgedrag naar herkomst ouder (percentages)

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

Voor opleidingsniveau van de ouder zien we in figuur 5 dat kinderen van hoger opgeleide ouders significant verschillen van kinderen van lager opgeleide ouders voor alle aspecten van gedrag uitgezonderd problemen met prosociaal gedrag en hyperactiviteit. Bij ouders met het laagste opleidingsniveau heeft 29,6% van de kinderen emotionele problemen waar dit bij ouders met het hoogste opleidingsniveau 21,1% is ($\chi^2 = 16,7$; df = 6; p = 0,010). Hetzelfde geldt voor problemen met leeftijdsgenoten. Ouders met het laagste opleidingsniveau geven bij 30,2% van de kinderen aan dat het problemen heeft met leeftijdsgenoten waar dit 15,3% van de kinderen is bij ouders met het hoogste opleidingsniveau, na vergelijking met de normgroep ($\chi^2 = 36,1$; df = 6; p < 0,0001). Ook wat betreft externaliserend probleemgedrag zien we hetzelfde patroon. Daar vertoont 19,8% van de

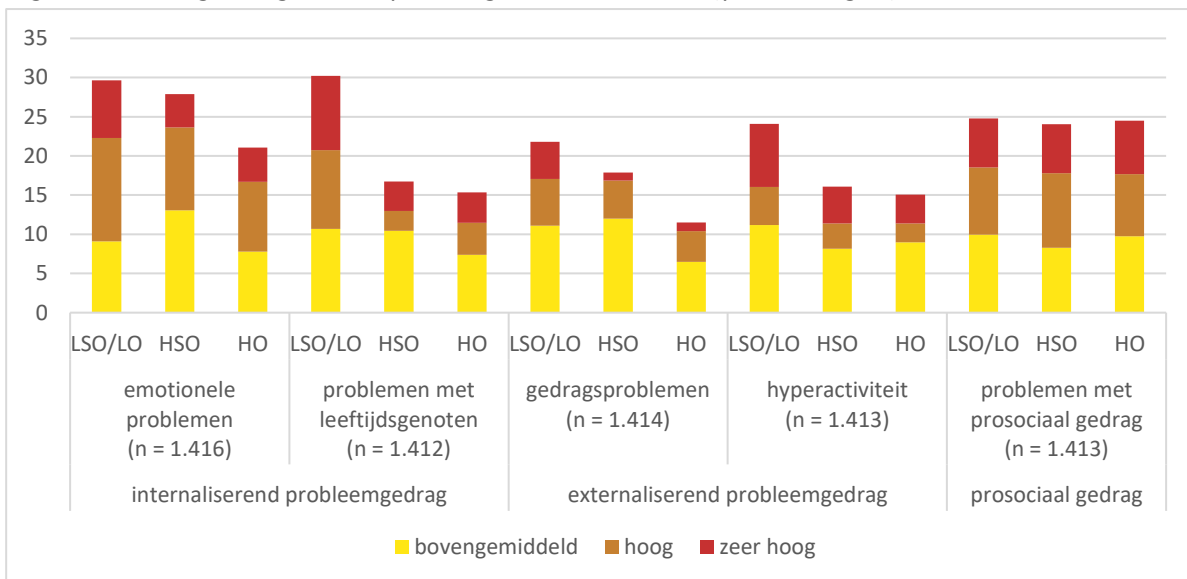
⁵ Dit doen we omdat we enkel van de biologische kinderen zeker zijn dat zij al hun hele leven het kind van deze ouder zijn en de herkomst van hun ouder dus gekend is. Voor stiefkinderen, pleegkinderen en adoptiekinderen is de herkomst van de ouder niet bevraagd.

kinderen gedragsproblemen indien de ouders lager opgeleid zijn waar dit 11,5% van de kinderen is indien de ouders hoger opgeleid zijn ($\chi^2 = 18,2$; $df = 6$; $p = 0,006$).

Voor de relatiestatus van de ouder⁶, waarbij we een onderscheid maken tussen ouders met een partner (al dan niet gehuwd) en alleenstaande ouders, vinden we geen significante verschillen voor het gedrag van kinderen, met uitzondering van gedragsproblemen. Zoals uit figuur 6 blijkt, hebben kinderen van alleenstaande ouders vaker hoge tot zeer hoge scores voor gedragsproblemen na vergelijking met de normgroep dan kinderen van samenwonende ouders (20,9% vs. 13,7% ; $\chi^2 = 9,2$ $df = 3$, $p = 0,026$). Er zijn geen significante verschillen in internaliserend probleemgedrag, prosociaal gedrag of hyperactiviteit tussen kinderen van alleenstaande ouders en kinderen van samenwonende ouders.

Figuur 5. Kindgedrag naar opleidingsniveau ouder⁷ (percentages)

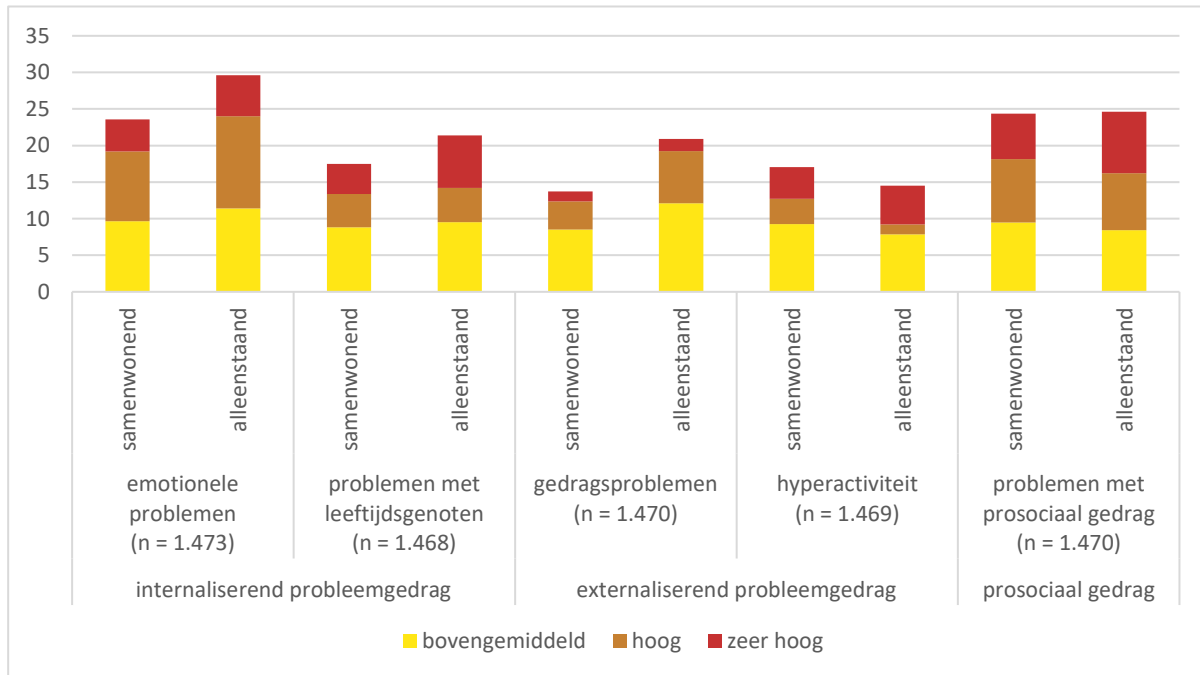

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

⁶ Deze informatie baseren we op de beschikbare informatie over het gezinstype zoals respondenten dit zelf zien (zie ook [de samenstelling van het gezin](#), Audenaert, 2018).

⁷ LSO/LO = lager secundair onderwijs, lager onderwijs of geen diploma; HSO = hoger secundair onderwijs; HO = hoger onderwijs

Figuur 6. Kindgedrag naar relatiestatus ouder (percentages)

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

Naast de 25 items over kindgedrag waarover ouders konden rapporteren in de gezinsenquête, werd aan ouders ook gevraagd in hoeverre de eventuele moeilijkheden van de kinderen een impact hebben op het leven van deze kinderen en het gezin. Daartoe moesten ouders eerst aangeven in hoeverre zij over het geheel genomen denken dat hun kind moeilijkheden heeft op het gebied van emoties, concentratie, gedrag of vermogen om met andere mensen op te schieten. Deze antwoorden worden weergegeven in tabel 2. Daarbij gaf 67,4% van de ouders aan dat zij geen moeilijkheden bij hun kind ervaren op deze vlakken. Als ouders aangaven dat ze moeilijkheden ervaarden bij hun kinderen, dan ging het bij 22,5% van de ouders over kleine moeilijkheden. Slechts 1,8% van de ouders rapporteerde ernstige moeilijkheden te ervaren bij hun kind. Als ouders aangaven moeilijkheden te ervaren (n = 457), dan bleek, volgens de ouders, bij 85,6% van de gezinnen dat deze moeilijkheden al langer dan een jaar bestaan. Slechts 2,1% van de ouders gaf aan dat deze moeilijkheden eerder recent zijn.

Tabel 2. Beleving ouders moeilijkheden kind (percentages)

Denkt u over het geheel genomen at uw kind moeilijkheden heeft op één of meer van de volgende gebieden: emoties, concentratie, gerag of vermogen om met andere mensen op te schieten?	
Geen moeilijkheden	67,4
Ja, kleine moeilijkheden	22,5
Ja, duidelijke moeilijkheden	8,3
Ja, ernstige moeilijkheden	1,8
	<i>n</i> = 1.449
Indien moeilijkheden:	
korter dan een maand	2,1
één à vijf maanden	4,9
zes à twaalf maanden	7,4
meer dan een jaar	85,6
	<i>n</i> = 445

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

De volgende resultaten spitsen zich enkel toe op deze groep ouders die aangaven minstens kleine moeilijkheden bij hun kinderen te ervaren op voorgenoemde vlakken (*n* = 457). Enkel bij deze ouders werd immers gepeild naar hun perceptie over de impact van deze moeilijkheden op het leven van het kind en het gezin. In tabel 3 wordt de impactscore weergegeven. Deze impactscore geeft weer in hoeverre ouders aangeven of de gepercipieerde moeilijkheden van hun kind een impact hebben op het dagelijks leven van dit kind (voor de berekening van de impactscore verwijzen we naar www.sdqinfo.com). Een score 0 wijst daarbij op helemaal geen impact en een score 10 wijst op zeer veel impact. Iets meer dan de helft (52,9%) van de ouders die aangaven dat hun kind moeilijkheden heeft, zegt dat dit geen impact heeft op het dagelijks leven van het kind. Indien ouders aangeven dat deze moeilijkheden wel impact hebben op het dagelijks leven van het kind, gaat het voor het grootste deel om een lage impactscore. Slechts 5,3% van de ouders die moeilijkheden rapporteren bij hun kind, geven een impactscore van 5 op 10 of hoger.

Tabel 3. Impact moeilijkheden kind op het dagelijks leven van het kind (percentages, n = 428)

Impactscore	%
0	52,9
1	18,9
2	12,3
3	7,5
4	3,1
5	2,9
6	1,0
7	0,5
8	0,2
9	0,0
10	0,7

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

Als laatste werd aan de ouders die moeilijkheden rapporteerden bij hun kind ook gevraagd of deze moeilijkheden de ouder zelf of het gezin als geheel belasten (zie tabel 4). Daarbij gaf de meerderheid van de ouders (57,1%) aan dat dit hen als ouder of hun gezin maar een beetje belast. Daarnaast gaf ook ongeveer een vierde van de ouders aan dat dit hen of hun gezin niet belast. Toch gaf ook 18,6% van de ouders aan dat dit hen als ouder of gezin wel belast.

Tabel 4. Belasting ouder/gezin door moeilijkheden kind (percentages, n = 443)

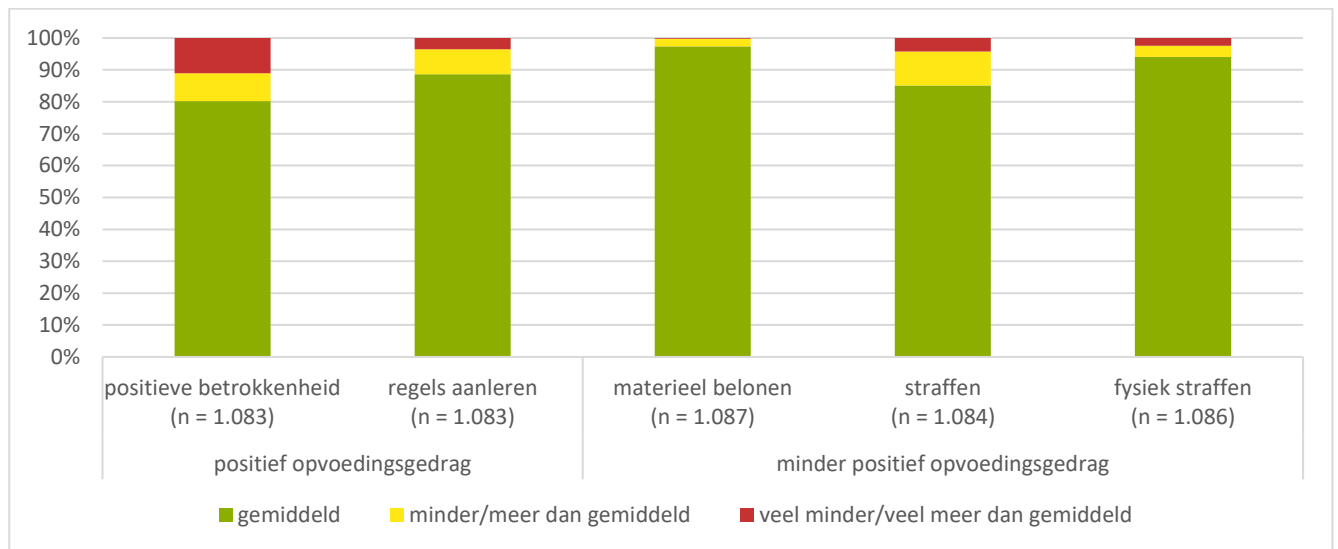
Belasten de moeilijkheden u of uw gezin als geheel?	
(Helemaal) niet	24,3
Een beetje maar	57,1
Tamelijk erg	16,3
Heel erg	2,3

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

4 OPVOEDINGSGEDRAG

Vervolgens gaan we dieper in op het opvoedingsgedrag van ouders. Bij de overgrote meerderheid van de ouders zien we veel positief opvoedingsgedrag: positieve betrokkenheid, het aanleren van regels, niet overmatig materieel belonen, straffen en fysiek straffen. Toch geldt dit niet voor alle ouders. Zo zien we voor positieve betrokkenheid dat, na vergelijking met de normgroep, ongeveer 20% van de ouders dit gedrag minder dan gemiddeld stelt, waarbij dit bij 11% uitgesproken minder is. Ongeveer 10% van de ouders leert in vergelijking met de normgroep minder dan gemiddeld regels aan en bij 3,5% van de ouders is dit zeer weinig. Bij 97,4% van de ouders stellen we vast dat zij hun kinderen niet meer dan de normgroep materieel belonen. Voor straffen blijkt uit de resultaten dat ongeveer 15% van de ouders hun kinderen meer dan gemiddeld straffen na vergelijking met de normgroep, waarbij dit bij 4,2% van de ouders uitgesproken meer is. Na vergelijking met de normgroep zien we dat voor fysiek straffen 6% van de ouders hun kinderen meer dan gemiddeld fysiek straffen. Bij 2,4% van de ouders is dit uitgesproken meer.

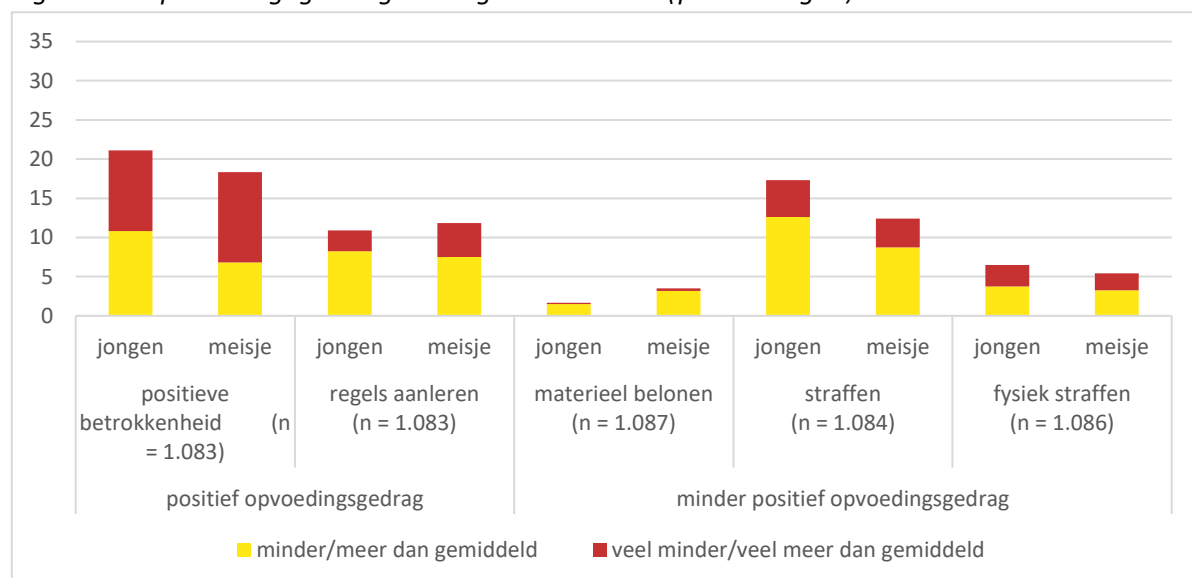
Figuur 7. Opvoedingsgedrag bevroegde ouder (percentages)

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

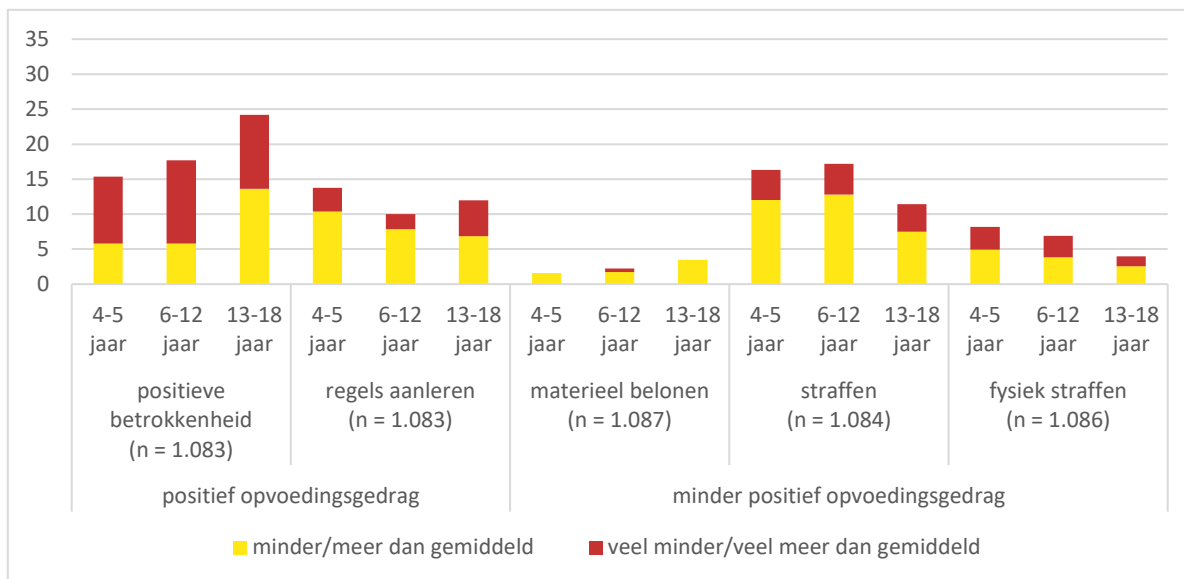
Ook hier gaan we na of er verschillen tussen groepen bestaan voor opvoedingsgedrag, met aandacht voor achtergrondkenmerken van kinderen en ouders. Ten eerste kijken we of er verschillen zijn naar geslacht en leeftijd van het kind. Figuur 8 geeft de verschillen in opvoedingsgedrag weer naar geslacht van het kind. Voor alle aspecten van opvoedingsgedrag werden geen significante verschillen gevonden tussen jongens en meisjes. Wat betreft de leeftijd van het kind vinden we eveneens weinig significante verschillen. Enkel met betrekking tot positieve betrokkenheid zien we na vergelijking met de normgroep dat 13,6% van de ouders met 13 tot 18-jarige kinderen minder dan gemiddeld positief betrokken is en 10,6% van deze ouders uitgesproken minder positief betrokken is ($\chi^2 = 19,3$; $df = 4$; $p = 0,001$), zoals weergegeven in figuur 9. Voor jongere kinderen liggen deze percentages lager waarbij zowel 5,8% van de ouders met kinderen tussen 3 en 5 jaar als 5,8% van de ouders met 6 tot 12-jarige kinderen minder dan gemiddeld positief betrokken zijn in vergelijking met de normgroep.

Figuur 8. Opvoedingsgedrag naar geslacht kind (percentages)

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

Figuur 9. Opvoedingsgedrag naar leeftijd kind (percentages)

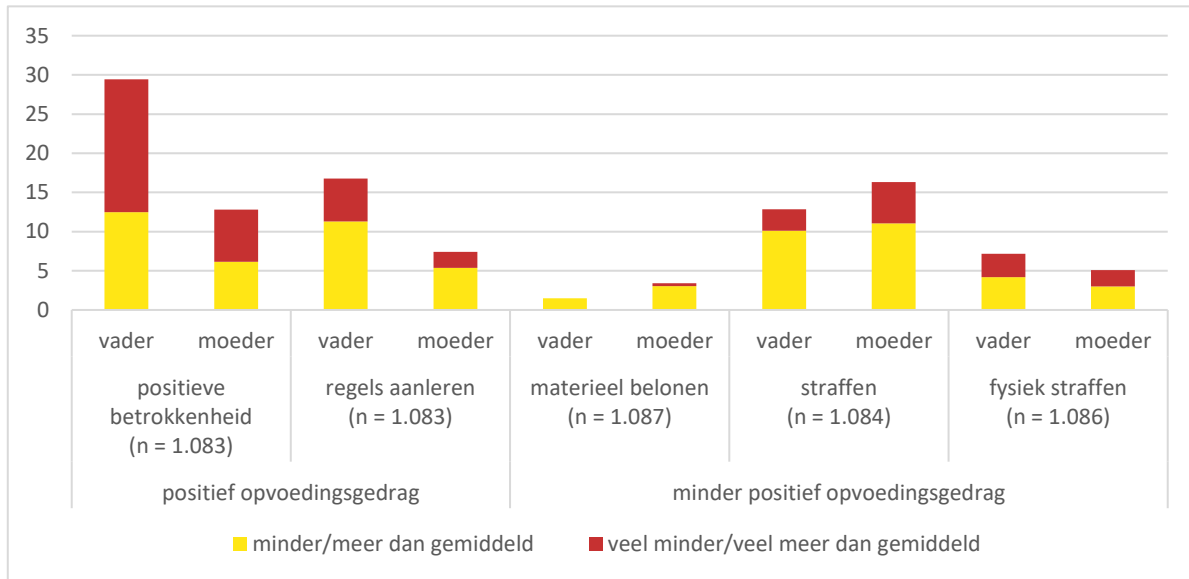
BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

Ten tweede gaan we na of opvoedingsgedrag verschilt naar ouderkenmerken, zoals geslacht, opleidingsniveau en relatiestatus. Gegeven de subgroep enkel EU-ouders omvat kunnen we herkomst niet meenemen als kenmerk van de ouder. Uit figuur 10 blijkt dat vaders beduidend minder vaak positieve betrokkenheid vertonen dan moeders ($\chi^2 = 43,9$; $df = 2$; $p < 0,0001$). 17% van de vaders doet dit zelfs uitgesproken minder in vergelijking met de normgroep tegenover 6,7% van de moeders. Daarnaast leren vaders hun kinderen ook significant minder regels aan dan moeders ($\chi^2 = 21,9$; $df = 2$; $p < 0,0001$). In vergelijking met de normgroep leert 11,3% van de vaders minder regels aan dan gemiddeld, waar dit bij moeders 5,4% is. Voor de andere aspecten van opvoedingsgedrag werden er geen significante verschillen gevonden.

Wat het opleidingsniveau van de ouders betreft, vinden we een significant verschil voor positieve betrokkenheid ($\chi^2 = 10,1$; $df = 4$; $p = 0,039$). Na vergelijking met de normgroep blijkt dat lager opgeleide ouders minder positieve betrokkenheid rapporteren dan gemiddeld en bij 19,2% van deze ouders is dat veel minder dan gemiddeld. Voor 10% van de hoger opgeleide ouders is dit veel minder dan gemiddeld. Bijna dubbel zoveel laag opgeleide ouders (lager secundair onderwijs of lager) zijn minder positief betrokken in vergelijking met hoger opgeleide ouders (hoger secundair onderwijs of hoger onderwijs). Voor de andere aspecten van opvoedingsgedrag vinden we geen significante verschillen (zie figuur 11).

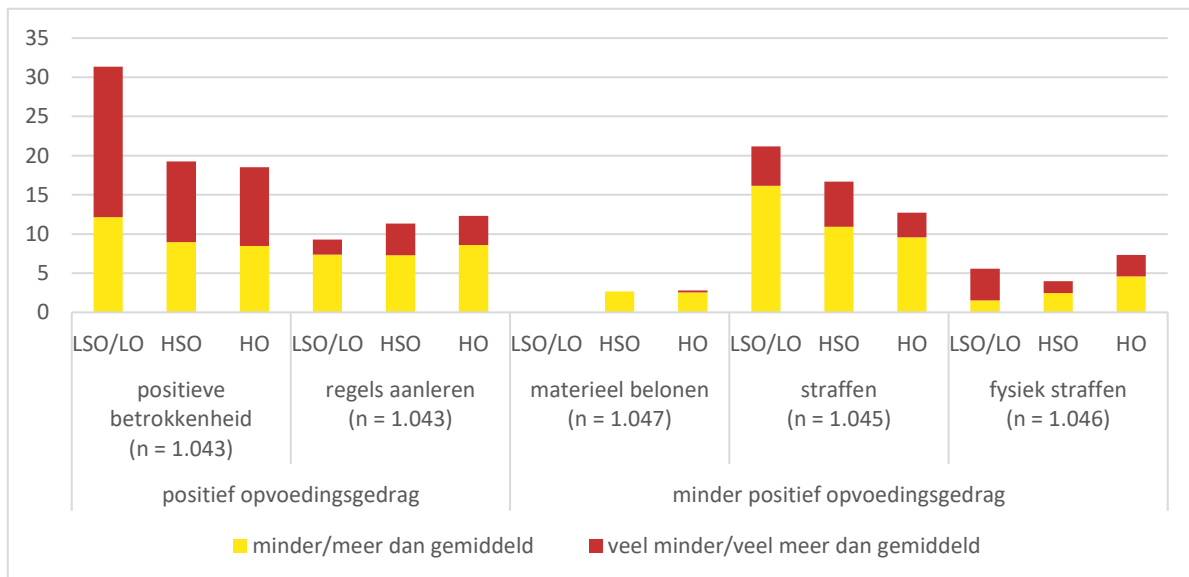
Het laatste kenmerk van ouders is hun relatiestatus, weergegeven in figuur 12. Ook hier zijn weinig beduidende verschillen te vinden. Toch blijkt uit de resultaten dat na vergelijking met de normgroep ongeveer 12,1% van de (al dan niet gehuwd) samenwonende ouders veel minder positieve betrokkenheid toont dan gemiddeld waar dat bij alleenstaande ouders slechts 5,8% is ($\chi^2 = 15,9$; $df = 2$ $p = 0,0004$). Voor alle andere aspecten van opvoedingsgedrag konden we geen verschillen vaststellen naar relatiestatus van de ouder.

Figuur 10. Opvoedingsgedrag naar geslacht ouder (percentages)

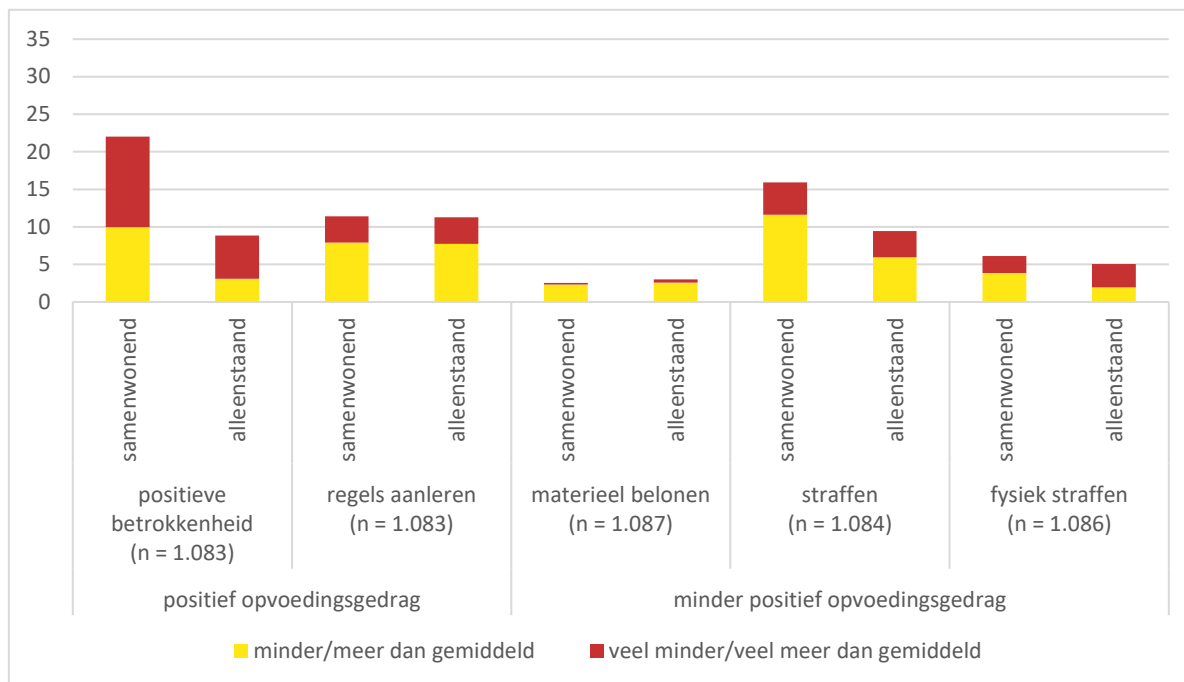
BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

Figuur 11. Opvoedingsgedrag naar opleidingsniveau ouder (percentages)

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

Figuur 12. Opvoedingsgedrag naar relatiestatus ouder (percentages)

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

5 GAAN OPVOEDINGSGEDRAG VAN OUDERS EN KINDGEDRAG SAMEN?

In dit laatste deel willen we nagaan hoe het opvoedingsgedrag van ouders samenhangt met het gedrag van kinderen aan de hand van correlaties (zie tabel 5). We gebruiken hiervoor de informatie van de respondenten in groep 2. Er zijn verschillende significante correlaties gevonden tussen opvoedingsgedrag en kindgedrag, al zijn deze eerder zwak volgens de criteria van Cohen gezien zij allemaal onder de 0,30 liggen (Rousseau, Van Leeuwen, Hoppenbrouwers, Desoete & Wiersma, 2012). Enerzijds gaan we na hoe positief opvoedingsgedrag samenhangt met kindgedrag. Wanneer ouders meer positief betrokken zijn, geven zij minder vaak aan dat hun kinderen problemen hebben met leeftijdsgenoten ($\rho = -0,077$), gedragsproblemen vertonen ($\rho = -0,162$) of problemen hebben met hyperactiviteit ($\rho = -0,173$). Meer positief betrokken ouders rapporteren ook dat hun kinderen vaker prosociaal gedrag stellen ($\rho = 0,230$). Voor het aanleren van regels door ouders zien we gelijkaardige resultaten. Ouders die meer regels aanleren geven minder vaak aan dat deze kinderen problemen hebben met leeftijdsgenoten ($\rho = -0,066$) of gedragsproblemen hebben ($\rho = -0,091$) en geven vaker aan dat kinderen prosociaal gedrag stellen ($\rho = 0,224$).

Anderzijds stellen we ook een samenhang vast tussen de minder positieve eigenschappen van opvoedingsgedrag en kindgedrag. Zo hangt meer materieel belonen samen met meer emotionele problemen bij kinderen ($\rho = 0,064$), evenals meer problemen met leeftijdsgenoten ($\rho = 0,101$), meer gedragsproblemen ($\rho = 0,071$) en meer hyperactiviteit ($\rho = 0,112$). Wanneer ouders hun kinderen meer straffen dan geven ze aan dat deze kinderen meer emotionele problemen vertonen ($\rho = 0,062$), meer gedragsproblemen hebben ($\rho = 0,140$), vaker hyperactief zijn ($\rho = 0,149$) en minder vaak prosociaal gedrag stellen ($\rho = -0,082$). Voor ouders die hun kinderen vaker fysiek straffen geven zien we dezelfde samenhang. Ook deze ouders geven aan dat hun kinderen vaker gedragsproblemen vertonen ($\rho = 0,092$), vaker problemen hebben met hyperactiviteit ($\rho = 0,086$) en minder

vaak prosociaal gedrag vertonen ($p = -0,129$). We benadrukken dat het steeds gaat om een toch eerder zwakke samenhang.

Tabel 5. Correlatie tussen opvoedingsgedrag en kindgedrag (gewogen correlaties, n varieert tussen 1.082 en 1.086 naargelang de subschaal)⁸

	Emotionele problemen	Problemen met leeftijdsgenoten	Gedragsproblemen	Hyperactiviteit	Prosociaal gedrag
Positief ouderlijk gedrag	-0,026	-0,077 *	-0,162 ***	-0,173 ***	0,230 ***
Regels	0,015	-0,066 *	-0,091 **	-0,049	0,224 ***
Materieel belonen	0,064 *	0,101 ***	0,071 *	0,112 ***	0,015
Straffen	0,062 *	0,048	0,140 ***	0,149 ***	-0,082 *
Hard (fysiek) straffen	0,029	-0,011	0,092 **	0,086 **	-0,129 ***

Significantieniveau: Pearson correlatiecoëfficiënt: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016

6 CONCLUSIE

Gegeven de grote diversiteit aan gezinnen waarbinnen kinderen opgroeien en de evolutie in het denken over opvoeding, moeders en vaders, gingen we in deze bijdrage na hoe het staat met het gedrag van kinderen en met het opvoedingsgedrag van hun ouders. Drie onderzoeksvragen werden beantwoord: (1) Hoe staat het volgens ouders met het gedrag van het kind?, (2) Welk opvoedingsgedrag stellen ouders? en (3) Hoe hangt dit opvoedingsgedrag samen met het gedrag dat kinderen volgens ouders stellen? We keken ook naar verschillen in kind- en opvoedingsgedrag naargelang bepaalde kind- en ouderkenmerken.

Wat het gedrag van kinderen betreft, blijkt dat in vergelijking met de normgroep ongeveer drie vierde van de ouders geen moeilijkheden rapporteert. Als er wel moeilijkheden zijn, dan gaat het vooral over een bovengemiddelde score in vergelijking met de normgroep. Uitgesproken moeilijkheden zijn er vooral als het gaat om emotioneel probleemgedrag of problemen met prosociaal gedrag. Gedragsmoeilijkheden bij kinderen variëren afhankelijk van geslacht en leeftijd van het kind. Zo zien we dat jongens meer externaliserend probleemgedrag en minder prosociaal gedrag vertonen dan meisjes. Dat is een bevinding die aansluit bij nagenoeg alle voorgaand onderzoek (Bongers, Koot, van der Ende & Verhulst, 2004). Kinderen tussen 6 en 12 jaar (i.e. kinderen die naar de lagere school gaan) vertonen meer emotionele problemen en hyperactief gedrag dan jongeren. Dit kan gerelateerd zijn aan het ontwikkelingspatroon van deze kinderen waarbij ze nog minder controle over hun gedrag en emoties hebben dan oudere kinderen, al zien we dat ze ook verschillen van de jongste groep kinderen. Interessant is ook dat we een verschil in rapportering vaststellen naargelang de achtergrondkenmerken van de ouder. Zo bleek dat kinderen met ouders uit een niet-EU-land meer gedragsproblemen en problemen met leeftijdsgenoten signaleren dan kinderen met ouders uit België of een ander EU-land, wat aansluit bij eerdere resultaten uit het JOnG!-Onderzoek (Van Leeuwen, Rousseau, Desoete & Hoppenbrouwers, 2015). Dit verschil kan enerzijds te verklaren zijn door verschillen in culturele achtergrond, een verschil in taal, een andere familiehistoriek of verschillen in opvoedingsdoelen (zie [opvoeding en opvoedingsondersteuning](#), Vancoppenolle & Dupont, 2018). Anderzijds is het ook mogelijk dat deze kinderen in onze samenleving anders benaderd worden waardoor zij dit gedrag stellen kunnen als tegenreactie. Wat betreft opleidingsniveau van de ouder zien we dat hoger opgeleide ouders minder gedragsmoeilijkheden rapporteren

⁸ Om het *lineair verband* tussen twee scores op subschaalniveau te toetsen, gebruiken we Pearson correlaties (waarde tussen -1 en 1). Correlaties (p) die 0 benaderen, wijzen op de afwezigheid van een lineair verband tussen de variabelen, correlaties tussen 0,10 en 0,30 weerspiegelen een *bepaalde* samenhang, correlaties tussen 0,30 en 0,50 komen overeen met een *matige* samenhang en correlaties groter dan 0,50 tonen een *groot* of *sterk* verband (Cohen, 1988). Voor de berekening van deze correlaties werden de Likertschalen per subschaal gebruikt.

bij hun kinderen dan laag opgeleide ouders, zowel wat betreft internaliserend en externaliserend probleemgedrag. Samenwonende ouders gaven ook aan dat hun kinderen minder gedragsmoeilijkheden vertonen dan alleenstaande ouders. Dit valt mogelijks te verklaren door het gebrek aan hulpbronnen (financieel en emotioneel) dat kinderen in een éénoudergezin kunnen ervaren (Thomson, Hanson & McLanahan, 1994; Thomson & McLanahan, 2012). Hoewel er voor de grote meerderheid van de kinderen geen moeilijkheden met gedrag zijn vast te stellen in vergelijking met de normgroep, blijkt dat moeilijkheden bij kindgedrag wel kunnen verschillen naar zowel kind- als ouderkenmerken.

Het aandeel ouders dat deze aspecten van kindgedrag ook beleeft als moeilijkheden is over het algemeen laag. Hier geeft ongeveer twee derde van de ouders aan dat zij niet ervaren dat hun kind moeilijkheden heeft op één van de voorgenoemde vlakken. Indien ze aangeven dat ze dit wel ervaren, gaat het meestal om kleine moeilijkheden die wel al langer bestaan. Daarbij schatten ouders ook in dat de impact daarvan op het dagelijks leven van het kind niet zo groot is en blijft de impact op het gezin of henzelf als ouders ook beperkt. Bij ongeveer 5% van de ouders die moeilijkheden rapporteren bij hun kind, lijkt de impact van die aard dat bijkomende (professionele) ondersteuning mogelijk aangewezen is.

Wat opvoedingsgedrag betreft, bleek dat de overgrote meerderheid van de ouders veel positief opvoedingsgedrag stellen, zoals een grote positieve betrokkenheid en het aanleren van regels, en weinig minder positief opvoedingsgedrag stellen, zoals overmatig materieel belonen, veel straffen of veel fysiek straffen. Als we dit vergelijken met de normgroep, bleek dat moeilijkheden bij opvoedingsgedrag zich vooral situeren bij te weinig positieve betrokkenheid en te veel straffen. Ook hier konden we verschillen vaststellen naar kindkenmerken en vooral naar ouderkenmerken. Naar geslacht van het kind werden er geen significante verschillen gevonden. Met betrekking tot de leeftijd van het kind wezen de resultaten uit dat ouders met oudere kinderen (13-18 jaar) minder positief betrokken zijn dan ouders van jongere kinderen (3-12 jaar). Dit is niet per se negatief en kan geduid worden vanuit een levensloopperspectief. Als kinderen jonger zijn, zijn ouders de primaire personen in het leven van kinderen. Hoe ouder kinderen worden (en zeker in de puberteit) hoe meer de leefwereld van deze kinderen uitbreidt en andere mensen zoals vrienden en klasgenoten een prominente plaats innemen in het leven van kinderen. Dat kan er mogelijk voor zorgen dat ouders bepaald opvoedingsgedrag minder zullen stellen omdat dit deels zal worden overgenomen door andere personen in het leven van hun kind (King et al., 2004; King, 2006; Larson, 1993; Larson, & Richards, 1994; Rousseau et al., 2012). Ook naar ouderkenmerken werden er verschillen vastgesteld, al betreft dit vooral de positieve betrokkenheid van ouders bij de opvoeding. Zo bleek uit de resultaten dat lager opgeleide ouders minder vaak positief betrokken zijn dan hoger opgeleide ouders. Voor dit verschil bestaan diverse verklaringen. Een eerste mogelijke verklaring is dat hoger opgeleide ouders zich meer bewust zijn van het belang van de ouderrol en een betrokken opvoeding dan lager opgeleide ouders (Amato, & Sobolewski, 2004; Paquette et al., 2000; Peters, & Ehrenberg, 2008). Een tweede mogelijke verklaring is dat hoger opgeleide ouders over meer middelen en tijd beschikken om positief betrokken te zijn bij hun kinderen (Thomson, Hanson & McLanahan, 1994; Thomson & McLanahan, 2012). Een derde verklaring is eerder methodologisch van aard. Zo is het evengoed mogelijk dat hoger opgeleide ouders anders rapporteren over hun positieve betrokkenheid dan lager opgeleide ouders. Een ander, eerder onverwacht verschil werd gevonden voor de relatiestatus van de ouder. Zo gaven alleenstaande ouders aan meer positief betrokken te zijn bij hun kinderen dan (al dan niet gehuwd) samenwonende ouders. Dit kan mogelijks verklaard worden vanuit het rolperspectief. Alleenstaande ouders zijn immers enkel ouder en niet tegelijk ook partner. Zij hoeven dus geen ouderrol en partnerrol te balanceren waardoor zij meer betrokken kunnen zijn bij de opvoeding van hun kinderen (Adamson & Pasley, 2006; Thomson, Mosley, Hanson & McLanahan, 2001). Al brengt het alleen instaan voor de zorg van de kinderen ook moeilijkheden met zich mee, zoals een balans zoeken tussen het werk en het gezinsleven. Ook tussen vaders en moeders bestaan er verschillen in opvoedingsgedrag. Vaders zijn minder vaak positief betrokken en leren hun kinderen ook minder regels aan dan moeders, een bevinding die ook vaak terugkomt in de literatuur. Gegeven dat ongeveer vier op

vijf alleenstaande ouders binnen de gezinsenquête een vrouw is, kan het verschil tussen alleenstaande en samenwonende ouders ook een verdoken genderverschil zijn.

De samenhang tussen kindgedrag en opvoedingsgedrag was eerder zwak. Toch konden er significante verbanden gevonden worden. Zo bleken positieve betrokkenheid en het aanleren van regels negatief samen te hangen met gedragsmoeilijkheden van kinderen. Daarentegen hingen materieel belonen, straffen en fysiek straffen positief samen met internaliserend en externaliserend probleemgedrag bij kinderen. Daaruit blijkt dat opvoedingsgedrag zowel een beschermende als risicofactor kan vormen. Gegeven de verschillen in opvoedingsgedrag die we hierboven reeds aanhaalden, blijkt dat sommige ouders niet altijd over alternatieven beschikken als het gaat om omgaan met moeilijk gedrag, gegeven dat sommige ouders meer (en soms ook fysiek) straffen dan andere ouders.

Om te besluiten kunnen we stellen dat het over het algemeen goed gaat met het gedrag van kinderen en het opvoedingsgedrag van ouders in Vlaanderen. De grote meerderheid van de gezinnen ondervindt hier in vergelijking met de normgroep geen moeilijkheden mee. Toch konden we enkele verschillen vaststellen naar kind- en ouderkenmerken met betrekking tot kindgedrag en opvoedingsgedrag. Ouders met specifieke kenmerken gaven meer gedragsmoeilijkheden bij hun kinderen aan dan andere ouders. Ook konden we vaststellen dat deze ouders vaker opvoedingsgedrag rapporteerden waarvan in de literatuur is aangetoond dat dit niet altijd de ontwikkeling van kinderen ondersteunt. Uiteraard is het daarbij niet noodzakelijk dat deze moeilijkheden samen voorkomen, wat blijkt uit de vaak zwakke samenhang tussen opvoedingsgedrag en kindgedrag. Toch lijkt het dat sommige gezinnen op bepaalde momenten in de levensloop meer noden en ondersteuning nodig hebben dan andere gezinnen, waarbij achtergrondkenmerken zoals opleidingsniveau, achtergrond en relatiestatus van de ouder een rol spelen. Daarop moet vanuit het beleid worden ingezet, volgens ons vanuit het principe van proportioneel universalisme (EXPOO, z.j.). Vooreerst is er nood aan een algemeen aanbod binnen de hulpverlening voor alle ouders (en kinderen) met problemen bij kindgedrag en/of opvoedingsgedrag. Daarnaast kan de schaal alsook de intensiteit waarop deze hulpverlening aangeboden wordt verschillen naar gelang de persoon die beroep doet op deze hulpverlening, waarbij rekening gehouden wordt met de diversiteit van onze samenleving. Zo kan er bij de hulpverlening voor ouders (en hun kinderen) ingezet worden op extra aandacht voor bepaalde groepen van ouders, waarvan uit deze resultaten blijkt dat zij soms een extra steuntje in de rug kunnen gebruiken. Uiteraard moeten we hierbij nuanceren dat we met deze eerste (bivariate) resultaten geen causale verbanden kunnen aantonen. Vaak gaat het immers om een samenspel van verschillende kenmerken.

7 REFERENTIES

- Adamson, K., & Pasley, K. (2006). Coparenting following divorce and relationship dissolution. In M. A. Fine, & J. H. Harvey (Eds.) *Handbook of divorce and relationship dissolution* (241-261). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Amato, P. R., & Sobolewski, J. M. (2004). The effect of divorce on fathers and children: non-residential fathers and stepfathers. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development: fourth edition* (341-367). New York, NY: Wiley.
- Audenaert, V. (2018). *Gezinsenquête 2016. De samenstelling van het gezin. Gezinnen in Vlaanderen over hoe het gezin er uit ziet, wie bij het gezin hoort, waar gezinsleden wonen, over hun kinderwens en wat men liever anders had gezien in de samenstelling van het gezin.* www.gezinsenquête.be
- Audenaert, V. & Stuyck, K. (2018). *Gezinsenquête 2016. Methodologisch rapport.* Brussel: Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin.

- Bongers, I. L., Koot, H. M., van der Ende, J., & Verhulst, F. C. (2004). Developmental trajectories of externalizing behaviors in childhood and adolescence. *Child Development*, 75, 1523-1537.
- Bulckens, R., Casman, M.T., Mortelmans, D. & Simaÿs, C. (2007). *Families in beweging: een gezinsbeleid op maat?* Brussel: Luc Pire Uitgeverij.
- EXPOO. (z.j.). *Wat is proportioneel universalisme?* Geraadpleegd op 21 februari 2018, van <https://www.expoo.be/wat-is-proportioneel-universalisme>
- Field, A. P. (2009). *Discovering statistics using SPSS: and sex and drugs and rock 'n' roll* (3rd Edition). London: Sage.
- Hagestad, G.O. (2003) Interdependent lives and relationships in changing times: A life-course of families and aging. In R.A. Settersten, Jr. (Ed.) *Invitation to the life course: Towards new understandings of later life* (135-159). Amityville, NY: Baywood Publishing Company.
- King, V. (2006). The antecedents and consequences of adolescents' relationships with stepfathers and nonresident fathers. *Journal of Marriage and Family*, 68, 910-928.
- King, V., Harris, K. M., & Heard, H. E. (2004). Racial and ethnic diversity in nonresident father involvement. *Journal of Marriage and Family*, 66, 1-21.
- Lamb, M.E. (2000). The history of research on father involvement. *Marriage and Family Review*, 29, 23-42.
- Larson, R. W. (1993). Finding time for fatherhood: The emotional ecology of adolescent-father interactions. In S. Shulman & W. A. Collins (Eds.), *Father-adolescent relationships* (7-25). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Larson, R. W., & Richards, M. H. (1994). *Divergent realities: the emotional lives of mothers, fathers and adolescents*. New York: Basic Books.
- Luyten, D., Van Crombrugge, H. & Emmerly, K. (2017). Wat is gezin? In D. Luyten, H. Van Crombrugge, & K. Emmerly (Eds.), *Het gezin in Vlaanderen 2.0* (17-26). Antwerpen: Garant.
- Meltzer, H., Gatward, R., Goodman, R., & Ford, F. (2000). *Mental health of children and adolescents in Great Britain*. London: The Stationery Office.
- Paquette, D., Bolté, C., Turcotte, G., Dubeau, D., & Bouchard, C. (2000). A new typology of fathering: Defining and associated variables. *Infant and Child Development*, 9, 213-230.
- Pasteels, I. & Mortelmans, D. (2011). Huwen en scheiden in de levensloop. In D. Mortelmans, I. Pasteels, P. Bracke, K. Matthijs, J. Van Bavel, & C. Van Peer (Eds.), *Scheiding in Vlaanderen* (65-84). Leuven: Acco.
- Pasteels, I. & Mortelmans, D. (2013). Gescheiden en dan? Herpartneren in Vlaanderen anno 2010. In I. Pasteels, D. Mortelmans, P. Bracke, K. Matthijs, J. Van Bavel, & C. Van Peer (Eds.), *Scheiden in meervoud* (29-90). Leuven: Acco.
- Peters, B., & Ehrenberg, M. F. (2008). The influence of parental separation and divorce on father-child relationships. *Journal of Divorce and Remarriage*, 49, 78-109.
- Pieters, C., Roelants, M, Van Leeuwen, K., Desoete, A., Hoppenbrouwers, K. (2014). *JOnG! Talent. Studie naar het welbevinden van kinderen en jongeren in Vlaanderen in relatie tot hun vaardigheden en schools functioneren*. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (SWVG).
- Rousseau S., Van Leeuwen K., Hoppenbrouwers K., Desoete A., Wiersema R. (2012). *Opvoeding en gezinskenmerken bij Vlaamse kinderen (6-jarigen) en jongeren (12-jarigen)*. (SWVG-Rapport 32), 126 pp. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (SWVG).

- Stone, L. L., Otten, R., Engels, R. C. M. E., Vermulst, A. A., & Janssens, J. M. A. M. (2010). Psychometric Properties of the Parent and Teacher Versions of the Strengths and Difficulties Questionnaire for 4- to 12-Year-Olds: A Review. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 13, 254-274.
- Thomson, E., Hanson, T. L., & McLanahan, S. S. (1994). Family structure and child well-being: Economic resources vs. parental behaviors. *Social Forces*, 73, 221-242.
- Thomson, E. & McLanahan, S.S. (2012). Reflections on 'Family structure and child well-being: Economic resources vs. parental socialization'. *Social Forces*, 91, 45-53.
- Thomson, E., Mosley, J., Hanson, T.L. & McLanahan, S.S. (2001). Remarriage, cohabitation and changes in mother behavior. *Journal of Marriage and Family*, 63, 370-380.
- Vancoppenolle, D. & Dupont, G. (2018) *Gezinsenquête 2016: Opvoeding en opvoedingsondersteuning. Wat vinden gezinnen belangrijk in de opvoeding van hun kinderen, hoe beleven ze het opvoeden, welke vragen en zorgen hebben ze en maken ze gebruik van opvoedingsondersteuning?* www.gezinsenquête.be
- Van Leeuwen K., Rousseau S., Desoete A., Hoppenbrouwers K. (2015). *JOnG!-Geboortecohorte: kencijfers opvoeding en gezin bij kinderen van 30-36 maanden*, Rapport 39, 88 pp: SWVG.
- Van Leeuwen, K., Vermulst, A., Kroes, G., De Meyer, R., Nguyen, L., & Veerman, J. W. (in voorbereiding). *Verkorte Schaal voor Ouderlijk Gedrag (VSOG): Handleiding*. Nijmegen: Praktikon.
- van Widenfelt, B. M., Goedhart, A. W., Treffers, P. D., & Goodman, R. (2003). Dutch version of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ). *European Child and Adolescent Psychiatry*, 12, 281-289.

Bronvermelding:

De gezinsenquête is eigendom van de Vlaamse overheid. Bij gebruik van informatie uit deze bijdrage moet de volgende bronvermelding worden opgenomen: 'Bastaits, K., Van Leeuwen, K. & Travers, N. (2018) Gezinsenquête 2016: Kindgedrag en opvoedingsgedrag: sterktes en moeilijkheden. Gezinnen in Vlaanderen over kindgedrag, opvoedingsgedrag en de sterktes en eventuele moeilijkheden hierbij. www.gezinsenquête.be'.

Bijlage 1. Additionele informatie voor de gehanteerde subschalen SDQ en VSOG

Tabel 1. Interne betrouwbaarheid en factorladingen voor de gehanteerde subschalen

	subschalen	α	std α	factorladingen	<i>n</i>
Groep 1	SDQ				
	emotionele problemen	0,68	0,69	0,50 – 0,73	1.473
	problemen met leeftijdsgenoten	0,51	0,54	0,49 – 0,69	1.468
	gedragsproblemen	0,56	0,59	0,53 – 0,73	1.470
	hyperactiviteit	0,78	0,78	0,65 – 0,80	1.469
	prosociaal gedrag	0,65	0,65	0,55 – 0,71	1.470
Groep 2	VSOG				
	positief ouderlijk gedrag	0,86	0,86	0,59 – 0,77	1.083
	regels	0,82	0,82	0,72 – 0,81	1.083
	materieel belonen	0,66	0,65	0,64 – 0,84	1.087
	straffen	0,85	0,85	0,80 – 0,86	1.084
	hard (fysiek) straffen	0,70	0,72	0,60 – 0,77	1.086

BRON: [GEZINSENQUÊTE 2016](#)